

Zlatko ŠABIČ

Regionalizem v Vzhodni Aziji: smer jug-vzhod

Povzetek

Članek naslavlja integracijske procese v Vzhodni Aziji. S pomočjo analitičnega modela, prirejenega po Hettneju in Söderbaumu, avtor ugotavlja, da je regionalnost v tem delu sveta iz različnih razlogov neenakomerna in da stanja integracijskih procesov v Vzhodni Aziji ni mogoče razumeti brez poznavanja integracijskih procesov v Jugovzhodni Aziji, predvsem zato, ker sta regiji zelo povezani. Študija ugotavlja, da uporabljeni analitični model za proučevanje regionalnosti sicer ni optimističen glede nadaljnjega razvoja integracijskega procesa v Vzhodni in tudi Jugovzhodni Aziji, da pa je odvisno od političnih dogajanj v prihodnosti (na primer sposobnost tamkajšnjih držav, da svoje spore rešujejo po mirni poti), ali bi se v prihodnje pri proučevanju tamkajšnjih regij raje osredotočili na tiste dejavnike integracije, ki presegajo klasično, medvladno sodelovanje.

Ključne besede: Vzhodna Azija, Jugovzhodna Azija, regionalnost, ASEAN, TCS

Abstract – Regionalism in East Asia: In the South-East Direction

The article addresses integration processes in East Asia. Using the analytical model adapted from Hettne and Söderbaum (2000), the author concludes that the regionality in this part of the world is uneven for various reasons. Having examined those reasons, the author concludes that the state of the integration processes in East Asia cannot be

understood without the knowledge of the integration processes in South-East Asia, because the two regions are highly interconnected. The author concludes that the analytical model used for the study of regionness is not optimistic about the future of integration process in East and South East Asia. However, he adds that much depends on future political events in the region, e.g. the ability of states from the region to solve disputes peacefully, and whether this model should rather be focused on integration factors that go beyond classic intergovernmental cooperation.

Keywords: East Asia, South-East Asia, regionality, ASEAN, TCS

1 Uvod¹

Bojko Bučar, eden prvih avtorjev v Sloveniji, ki je pisal o regionalizmu s perspektive mednarodnih odnosov, je fenomen regionalizma povzel v enem stavku: »Mednarodno regionalno sodelovanje je *mutatis mutandis* staro kot človeška družba, le da se koncept mednarodnega in regionalnega v času in prostoru spreminja (Bučar 1993, 21).« V proučevanju, predvsem pa v sodobni praksi mednarodnih odnosov postaja zavedanje o pomenu regionalizma podrejeno »velikim témam«: globalizaciji, visoki politiki oziroma odnosu med velesilami in globalnemu povezovanju med različnimi akterji. V resnici pa se vsi ti procesi začnejo v določeni regiji; dolgoročno so regije tiste, ki uravnavajo globalne procese. Globalizacija, kot jo razumemo na zahodu, z vsemi normami in standardi, utelešeni v temeljnih mednarodnih dokumentih, kot je Ustanovna listina Organizacije združenih narodov, je bila utemeljena v eni regiji – Evropi. Ta je po dunajskem kongresu leta 1815, ki predstavlja začetek institucionalizacije mednarodne skupnosti prek mednarodnih organizacij, ki so skrbele za razvoj globalnih standardov mednarodnega sodelovanja, in še posebej v drugi polovici 20. stoletja, zahvaljujoč ugodnim trendom, predvsem zmagi ZDA v drugi svetovni vojni ter iz nje razvite strukturne moči, utemeljene na vojaški, gospodarski in tehnološki superiornosti (Strange 1988), začela univerzalizacijo evropskih temeljnih norm in vrednot (demokracija, človekove pravice, liberalizacija trgov). A v tem procesu ostale regije niso enakovredno sodelovale, predvsem zaradi specifičnega odnosa z Evropo, obremenjenega s kolonizacijo. To ključno dejstvo je spregledal Fukuyama (1992), ko je slavil prevlado liberalizma nad ostalimi ideologijami, ki so se bodisi izpele (komunizem/socializem) bodisi izkazale kot katastrofalne

1 Iskreno se zahvaljujem soavtorjema, Jani S. Rošker in Andreju Bekešu, pa tudi vsem drugim, ki so poleg lektorice skrbno prebrali članek ter s svojimi pripombami obogatili njegove vsebine. Posebej izpostavljam Boštjana Bertalaniča, Sašo Istenič Kotar, Petro Roter in Silvijo Fister. Seveda pa nihče, razen mene, ni odgovoren za končno vsebino članka ter morebitne napake in spreglede, ki so se zgodili v njem.

za napredek človeštva (fašizem in nacizem). »Konec zgodovine«, kot ga je spisal Fukuyama, je spet zgolj poglavje, ki ga je do leta 1991 pisala Evropa, natančneje njen zahodni del. Skepso glede Fukuyamove teze utrjuje tudi dejstvo, da je razvoj regionalizma po letu 1945 bil bodisi aktivno spodbujen s strani evropskih oziroma zahodnih držav bodisi bil posledica dinamičnega razvoja regionalizma v Evropi. Po koncu hladne vojne se znova definirajo tudi razlogi, zakaj regionalno sodelovati, pri čemer današnje spodbude za sodelovanje niso nujno identične s tistimi, ki jih promovira zahod.

Cilj prispevka je proučiti stanje, v katerem se nahaja Vzhodna Azija, ki po vseh gospodarskih kazalcih in tveganosti politične nestabilnosti predstavlja svetovno žarišče, ki utegne usodno vplivati na nadaljnji razvoj mednarodne skupnosti. Na prvi pogled se zdi, da je Vzhodna Azija pravi antipod integracijskim procesom po svetu; kot da bi v tej regiji vladala nekakšna institucionalna praznina, ki ustvarja pogoje za politično nestabilnost in grožnjo varnosti širšemu območju.

Na kakšen način pa je v primeru Vzhodne Azije sploh mogoče govoriti o institucionalni praznini? Bi nas to, v primeru, da slednja dejansko obstaja, resnično moralo skrbeti, ali pa se glede potencialnih negativnih posledic te praznine motimo? In če se, zakaj se? Kakšna je sploh dinamika regionalizacije Azije in v tem kontekstu Vzhodne Azije, ki v procesih globalizacije na dogajanja v širši regiji seveda ne more biti imuna? Odgovore na ta vprašanja bomo morali iskati ne samo v Vzhodni Aziji, ampak tudi v sosednjih območjih, ki imajo svojo dinamiko regionalnega razvoja, za katere pa je pomembno, da so za svoj razvoj obkrožene s stabilnim okoljem. Zaradi prostorskih omejitev se bomo osredotočili na Jugovzhodno Azijo, ki jo je mogoče oceniti za najbolj dinamično med vsemi deli Azije in geopolitično najpomembnejšo za Vzhodno Azijo.

Za potrebe tega prispevka bo študija opravljena z analitičnim okvirjem, prirejenim na podlagi klasifikacije, ki jo uvedeta Hettne in Söderbaum (2000). Spoznanja, ki jih bomo pridobili s tem modelom, bomo sintetizirali in opravili sklepno analizo »stanja« vzhodno- in jugovzhodnoazijske regije ter posledice tega stanja za procese in odnose v tem delu sveta. Izbira in proučevanje obeh regij hkrati nista naključna, saj, kot že prej argumentirano, stanja integracijskih procesov v Vzhodni Aziji ni mogoče razumeti brez hkratnega proučevanja integracijskih procesov na jugovzhodu. In obratno. Pristop je mogoče primerjati s kitajsko tradicionalno medicino. Zahodna medicina se osredotoča na odpravo simptomov (bolečin) na točno določenem delu telesa. Ko so simptomi odpravljene in bolečina mine, je zanjo naloga opravljena. Kitajska medicina pa na težave posameznega dela telesa gleda kot na le eno od številnih med seboj tesno

povezanih poglavij v knjigi, ki predstavlja celotno človeško telo. Tak, holistični pristop bo ubran tudi pri obravnavi regionalizma v Vzhodni Aziji. Problem oziroma »bolezen«, ki jo želimo nasloviti, je institucionalna praznina regij, posledice te praznine in kako jo nadzorovati, če že ne odpraviti. Gre za stanje, ko entitete v dani regiji zaradi sklopa identificiranih dejavnikov niso sposobne ne funkcionalnega ne vrednostnega prestopa v višje stopnje integracije. Zaradi te praznine, *statusa quo* v integracijskem procesu, v regiji vlada ena sama govorica, ki jo razumejo tamkajšnje entitete, ki rešujejo medsebojne probleme: govorica moči, prestiža in ne nazadnje orožja.²

2 Opredelitev tērminov in predstavitev analitičnega okvirja

362

Proučevanje regij z vidika discipline mednarodnih odnosov je kompleksno delo, kar dokazuje že način tvorjenja definicije fenomena. Tērmin »regija« ima v različnih znanostih oziroma disciplinah različno vsebino. Tako je med drugim mogoče govoriti o geografskih, kulturnih in etničnih regijah (Bučar 1993, 41). Zdi se pa, da neodvisno od discipline težko določimo meje neke regije. Že geografsko območje je lahko silno raznoliko, tako da kriterija, kako veliko mora biti, da mu lahko rečemo regija, ni mogoče opredeliti. Regijo lahko opredeli tudi kombinacija raznih značilnosti. Morda je pri reševanju problema opredelitve regije najbližje pristop Fawcettove (2005, 24), ki pravi, da bomo regijo lahko prepoznali šele takrat, ko bomo v analizo vključili proučevanje družbenih odnosov, interakcije med različnimi akterji in raven institucionalizacije. Takrat utegnemo razumeti, zakaj je, na primer, Beneluks mogoče prepoznati kot regijo, pa čeprav jo sestavljajo samo tri države (Groenendijk 2011), zakaj je Sredozemlje, kljub večtisočletni zgodovini, še vedno zgolj nekakšna »regija v nastajanju« (Bojinović 2009; Šabič in Bojinović 2007; Bojinović Fenko 2012) in zakaj še kar poteka razprava o tem, kje se začne in konča Evropa ali, če vzamemo območje, ki obkroža Slovenijo, kje se začne in konča srednja Evropa (Šabič in Drulák 2012).

V literaturi o mednarodnih odnosih, ki se usmerja na proučevanje regij, se pogosto pojavlja tērmin »regionalizem«. V splošnem o regionalizmu govorimo takrat, ko je naš subjekt proučevanja območje, ki je večje od države in ki je

2 Za lažjo predstavo in z namenom prepričati, da institucionalne praznine ne kaže podcenjevati, se kaže spomniti na vojno v nekdanji Jugoslaviji. Novo nastalega položaja, ko so nekdanje republike postale samostojne države, ni spremljala hkratna izgradnja medvladnih institucij, obstoječa (zahodno)evropska institucionalna arhitektura pa na takojšnjo integracijo držav zahodne balkanske regije ni bila pripravljena: posledica je bila krvava vojna.

rezultat določene potrebe po regionalni ureditvi, kot jo izrazijo tamkajšnji akterji. V tem kontekstu avtorji govorijo o tako imenovanem starem in novem regionalizmu (Väyrynen 2003). O regionalizmu na stari način, utemeljenem na klasični realistični teoriji, je bilo mogoče govoriti le skozi prizmo držav kot temeljne enote mednarodnih odnosov. Novi regionalizem, ki je proizvod liberalnega pogleda na mednarodne odnose, pa poleg držav vključuje še druge akterje, kot so nevladne organizacije, podjetja in podobno. V tem kontekstu lahko regionalizem definiramo kot »strukture, procese in ureditve s ciljem doseči večjo koherentnost v določeni regiji v smislu gospodarskih, političnih, varnostnih, družbeno-kulturnih in drugih povezav« (Dent 2016, 8).³ Evropska unija je produkt liberalizma, in se jo kot tako lahko analizira v kontekstu novega regionalizma. Vendar s tem, ko opredelimo fenomen regionalizma, novega ali starega, še ne odgovorimo na vprašanje, kako do regionalizma sploh pride. Zato avtorji poudarjajo, da je na fenomen regionalizma treba gledati predvsem kot na proces. Ko želijo to poudariti, avtorji govorijo o regionalizaciji (Fawcett 2005, 25; Hettne in Söderbaum 2000, 457–458). Gre za niz bolj ali manj institucionaliziranih interakcij med akterji, ki na podlagi bolj ali manj spontanih pritiskov vodijo do večjega medsebojnega sodelovanja, pa tudi do konfliktov, ki te procese lahko zavrejo ali povsem zaustavijo. Če povzamemo vse tri tērmine na primeru Evropske unije, potem lahko rečemo: vemo, da, gledano geografsko, Evropo kaže šteti med regije. Vemo, da imamo v Evropi dober primer *regionalizma*: Evropsko unijo. Vemo, da v Evropi poteka proces *regionalizacije*, ki je najbolj viden prav na primeru Evropske unije. Vemo, da je ta proces potekal uspešno, kljub posamičnim težavam, ki so zavirale integracijo. Česar ne vemo – ali si ne želimo vedeti –, je, ali obstaja »konec« procesa in kakšne so posledice konca procesa. Zato je nujno, da nenehno spremljamo razvoj regije z analitičnimi prijemi, ki nam pomagajo razumeti stanje, v katerem se regija nahaja na določeni razvojni stopnji, in dejavnike, ki na ta razvoj vplivajo.

Na podoben način lahko proučujemo tudi Vzhodno Azijo. Načeloma velja naslednje: ko govorimo o Vzhodni Aziji, imamo v mislih Kitajsko s Hongkongom,

3 Dihotomija med starim in novim regionalizmom ni nujno sestavni del vsakega raziskovalnega načrta. Wallerstein, na primer, ne vidi nič novega ali starega v regionalizmu; regionalizem je en sam, potreba po regionalni ureditvi pa ima jasen kontekst in namen. Zanj so regije območja, kjer prevladujeta en jezik komunikacije in ena vera. Po tej interpretaciji teh območij ni veliko. Poleg Evrope Wallerstein v to skupino šteje še Kitajsko, Indijo in Perzijo ter arabski svet (Wallerstein 2004, 8). Bistvo njihovega regionalizma je v tem, da so se obnašale (ali se obnašajo) kot imperiji, celoten smisel in namen njihovih birokracij pa je (bilo) oblikovanje institucionalnega dizajna, ki omogoča krepitev kohezivnosti regije s spodbujanjem skupnega jezika, skupne vere in skupnih navad. Edina prava razlika med regijami je tako lahko zgolj v njihovi relativni moči na različnih področjih, predvsem na vojaško-tehnološkem, kjer enkrat prevladuje ena, spet drugič druga regija (ibid., 8–9).

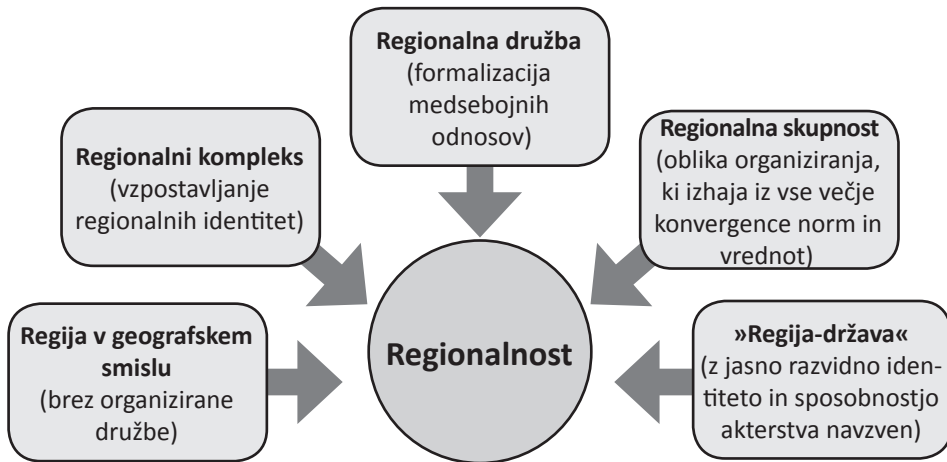
Japonsko, obe Koreji in Tajvan⁴ (Kiprop 2018). Vendar pri tem kaže opozoriti, da nikakor ni nujno, da se vsi avtorji strinjajo s tako definicijo. Kiprop (ibid.), tako kot drugi avtorji (poleg že omenjenega Bučarja, na primer Hettne 2005, 544), opozarjajo, da je vse odvisno od tega, kaj v danem kontekstu razumemo kot regijo. Če vzamemo preprost primer – Vietnam je »politično in kulturno tesno povezan z Vzhodno Azijo, čeprav je, geografsko gledano, del Jugovzhodne Azije. Prav tako Vzhodne Azije tudi ne gre mešati z Daljnim vzhodom; ta tērmin se nanaša na razdaljo med Evropo in Azijo, ne na določeno regijo v Aziji« (Kiprop 2018). Nekateri avtorji (Cai 2010, 4; McDougall 2008, 42; Dent 2016, 5) Vzhodno Azijo sicer pojmujejo širše oziroma jo delijo na dve podregiji: jugovzhodno (ta vključuje Indonezijo, Malezijo, Filipine, Singapur, Tajsko, Brunej, Vietnam, Kambodžo, Laos in Mjanmar) ter severovzhodno (ta vključuje Japonsko, Kitajsko s Hongkongom, obe Koreji, Tajvan in Mongolijo). Kakorkoli že, tudi s kratkim prikazom težav pri opredelitvi vzhodnoazijske regije lahko samo ugotovimo, da ni splošne definicije regije in da različne regije po svetu prepoznavamo po različnih kriterijih. Zato kaže pritrditi Hettnejevemu predlogu, kako povzeti zgornje in številne druge dileme v zvezi z definicijo regije. Pravi, »da 'naravnih' regij ni; njihove definicije se razlikujejo glede na vprašanje ali predmet proučevanja [...]. Ključno je tudi, kako politični akterji dojemajo in interpretirajo idejo regije [...]. Vse regije so v resnici družbeni konstrukti in zato nenehno podvržene politizaciji« (Hettne 2005, 544). V tem kontekstu bo tudi pričujoči prispevek ubral svoj kriterij pri definiciji Vzhodne in Jugovzhodne Azije. Izhajal bo iz delovnega dogovora med ustanovitelji Raziskovalnega središča za Vzhodno Azijo (*East Asia Resource Library* – EARL), dogovora, ki je navdihnil tudi izdajo zbornika. Ta sledi pristopu, kjer je Jugovzhodna Azija ločena od Vzhodne, delitev držav pa, z izjemo Mongolije, ostaja ista.⁵

Analitično orodje, ki bo uporabljeno za pričujočo analizo, je utemeljeno na predpostavki, da »regija« ni nekaj samo po sebi umevnega. Regija nastaja in

4 Tajvan na splošno ni priznan kot samostojna država, Kitajska pa ga smatra kot del svojega teritorija. Vendar pa po mednarodnem pravu, natančneje skladno s prvim členom Konvencije iz Montevidea o pravicah in dolžnostih držav (podpisane 26. decembra 1933, v veljavi od 26. decembra 1934), Tajvan še vedno izpolnjuje vse attribute za državnost. Poleg definiranega teritorija, prebivalstva in delujoče vlade Tajvan namreč neguje tudi diplomatske odnose, resda z majhnim številom držav (MOFA 2019). Čeprav ni splošno priznan, pa, kot poudarja Lim (2014, 3), »Tajvan v praksi dejansko izvaja pristojnost nad svojim teritorijem in prebivalstvom [...] efektivno obvladuje vse gospodarske in politične procese, tako kot vsaka priznana država«. V vseh najpomembnejših državah sveta ima Tajvan svoja de facto predstavništva, medtem ko številne države gostiteljice Tajvan de facto obravnavajo ločeno od Kitajske. Glede na to, da torej analitiki v svojem proučevanju Vzhodne Azije lahko identificirajo specifične interese Tajvana, kljub njegovi mednarodni izolaciji, je za potrebe tega prispevka Tajvan smiselno obravnavati kot samostojnega akterja.

5 Več na <https://www.fdv.uni-lj.si/en/library/earl>.

se razvija kot rezultat integracijskih procesov med državami, morda tudi med drugimi akterji, odvisno od tega, kako tesno so se države pripravljene povezovati med seboj. Ti procesi potekajo v več fazah, vsaka med njimi pa označuje stanje regionalnosti, kot je prikazano v nadaljevanju (Prikaz 1).

Prikaz 1: Elementi regionalnosti (prirejeno po Hettne in Söderbaum 2000).

O regionalnosti je treba začeti govoriti z omembo regije v geografskem smislu, saj nobena družba ne more obstajati brez teritorija. Posamezne skupnosti lahko prebivajo ločeno druga od druge in se razvijajo same zase kot samostojne, suverene enote (države). Šele ko se začnejo vzpostavljati odnosi med njimi, morda celo na podlagi pripoznane skupne identitete, lahko začnemo govoriti o regionalnem kompleksu. V Evropi se je utrdilo krščanstvo kot temelj evropske identitete in se ohranilo vse do danes (Hettne in Söderbaum 2000, 463). Toda v kontekstu regionalnega kompleksa so tovrstna »veziva« zelo šibka; prevladuje sebično ravnanje držav, boj za prestiž in moč, občutka za skupnost, utemeljenega na solidarnosti, ni. Za avtorje, ki pripadajo realistični teoriji mednarodnih odnosov, drugačen svet sploh ne obstaja oziroma je v domeni utopije (Carr 1978; Morgenthau 1968). V najboljšem primeru se kot »skupni« oblikuje regionalni varnostni kompleks, namenjen omejitvi vojn kot sredstva zunanje politike. Primer takšne primitivne faze regionalnosti je v Evropi leta 1815 vzpostavljen kongres (koncert) velikih sil.⁶

6 Bistvo kongresa oziroma koncerta države je v tem, da od držav zahteva zasledovanje dogovorjenih ciljev oziroma politik, vendar to države, ki so se zavezale k sodelovanju v kongresu, v ničemer ne odvezuje od zasledovanja lastnih interesov (Väyrynen 2003, 29).

Koncept regionalne družbe je najlažje razumeti s pomočjo tako imenovane angleške šole razumevanja mednarodnih odnosov (Bull 1977). V tej fazi regionalnosti suverenost držav ostaja ključna kategorija, toda v njej države sprejmejo določena pravila obnašanja in ravnanja, ki jih uteleša mednarodno pravo. V tej fazi poleg držav nastopajo še drugi akterji, kot so mednarodne vladne in nevladne organizacije ter transnacionalna podjetja, ki težijo k sodelovanju zunaj države, a hkrati prevzemajo vse pomembnejšo vlogo v regiji. Ta stopnja regionalnosti je v mednarodnih odnosih tudi najbolj zastopana. Regije postajajo vse bolj formalizirane – temelj še vedno predstavljajo države, ki pa v teh odnosih niso več statične; pripravljene so tudi na to, da se v korist (regionalnega) sodelovanja odrečejo delu svoje suverenosti. Obe Ameriki, na primer, povezuje Organizacija ameriških držav (Bloom 2008), znotraj regije pa so se oblikovale nove pobude, kjer se države načeloma odrekajo delu svoje suverenosti, kot je MERCOSUR (*Mercado Común del Sur* – Skupni trg juga) (Gardini 2010). Z nedavno vrnitvijo Maroka v članstvo je Afriška unija potrdila svoj status osrednje regionalne organizacije na tistem območju (Makinda in Okumu 2008), vendar sta tam z vidika analize (sub)regionalnega povezovanja med državami zanimivejša ECOWAS (*Economic Community of West African States* – Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav) in SADC (*Southern African Development Community* – Južnoafriška razvojna skupnost) (Page in Bilal 2001; Ngoma 2003).

Naslednjo fazo regionalnosti Hettne in Söderbaum (2000, 466) imenujeta regionalna skupnost. Gre za regijo, ki se vse bolj »spreminja v aktivni subjekt, z razvidno identiteto in [...] vse bolj kompatibilnimi idejami, organiziranostjo in potekom [odločevalskih] procesov znotraj [...] regije«. Primer regije, ki je v takšni fazi razvoja, je Nordijski svet (Best 2004, 11). Za zadnjo stopnjo regionalnosti, ki jo Hettne in Söderbaum (2000, 467) poimenujeta »regija-država«, pa velja, kot pove že ime samo, da gre za stanje, kjer države svojo suverenost aktivno, vendar še vedno postopno in skladno z nacionalnimi interesi držav prenašajo na novo politično entiteto. To ne pomeni, da se suverenosti v celoti odrečejo; v takem primeru ne bi govorili o »regiji-državi«, ampak samo o (novi) državi. Primernejše je govoriti o novi kakovosti regionalne organizacije, kjer glavni odločevalci niso več samo države. Gre za večplastno odločanje, v katero so vključeni tudi drugi akterji (na primer parlamentarni predstavniki) in kjer se uvaja funkcionalna razporeditev pristojnosti; odločitve, ki so občega pomena za »regijo-državo«, se centralizirajo, vse druge odločitve pa se oblikujejo in sprejemajo lokalno. V Evropski uniji, ki je trenutno edini primer tako močno integrirane regije, takšen način oblikovanja in sprejemanja odločitev utemeljuje načelo subsidiarnosti (Føllesdal 1998).

3 Regionalnost Vzhodne Azije

V političnem smislu Hettne in Söderbaum (2000, 464) Vzhodno Azijo vidita kot primitivno regijo kljub dinamičnemu medsebojnemu trgovanju tamkajšnjih držav. Vendar je tu treba biti previden. Vzhodna Azija je namreč specifična regija, ki je ni mogoče ne proučevati ne razumeti, če ob tem ne upoštevamo regionalnosti Jugovzhodne Azije. Priče smo namreč dvema precej različnima dinamikama regionalnega povezovanja, ki pa se med seboj vseeno prepletata in temu območju morda lahko data kohezivnost, ki bi, ob drugih procesih, ki vplivajo na integracijo v regiji in jih pričujoči članek zaradi omejenosti s prostorom ni mogel zajeti,⁷ lahko obstala tudi dolgoročno. Zato se bomo v nadaljevanju najprej posvetili prav Jugovzhodni Aziji.

3.1 Jugovzhodna Azija

3.1.1 Ideja ali proces?

Ko govorimo o regionalnosti v Jugovzhodni Aziji, se analize praviloma začnejo pri Združenju držav Jugovzhodne Azije (*Association of Southeast Asian Nations* – ASEAN), nastalem leta 1967. Korenine te integracije segajo v Organizacijo jugovzhodnoazijske pogodbe (*Southeast Asia Treaty Organisation* – SEATO), nastale leta 1954, ki naj bi izvajala aktivnosti kolektivne obrambe, primerljive tistim, ki jo je v Evropi opravljala zveza Nato. SEATO je razpadel, ASEAN je obstal in se še razvija. O ASEAN-u bo več govora šele v nadaljevanju, saj o njem ne moremo govoriti prej, preden ne spoznamo okoliščin, ki so vplivale in vplivajo na razvoj te osrednje jugovzhodnoazijske organizacije.

7 Ta poudarek je za našo analizo zelo pomemben. Nekateri avtorji namreč izpostavijo, da v trenutku, ko svoj pogled na regionalnost razširimo in upoštevamo tudi druge vidike integracije, lahko ugotovimo, da sta tako Vzhodna kot Jugovzhodna Azija veliko bolj povezani, na primer zaradi povečane trgovine, tujih neposrednih investicij, prenosa tehnologije, bančništva in podobno, celo do te mere, da predstavljata pomembno protiutež nezaupanju, ki se ustvarja med državami regije (Pempel 2005, 2–3). Temu mnenju lahko pritrdimo le delno, iz več razlogov. Prvič, dinamično trgovanje kot »protiutež« nezaupanju med državami ima večjo težo v Jugovzhodni Aziji. Nezaupanje med državami Vzhodne Azije ima drugačno in dolgo zgodovino, povezano s hudimi travmami, ki jih pragmatizem, ki vodi v različne oblike gospodarskega sodelovanja in povezovanja, ne odpravi tako zlahka. Drugič, odprto vprašanje ostaja, ali so države pripravljene zaradi prednosti in pridobiti, ki jih prinaša povezovanje na gospodarsko-tehnološkem področju, žrtvovati specifične državne interese, kot je kitajski glede Tajvana. In tretjič, gospodarske vezi niso nujno edine, ki bi jih bilo treba upoštevati pri širši analizi kompleksnosti (jugo)vzhodnoazijske regije, če bi prostor, namenjen za ta prispevek, to omogočal. Takšna analiza, na primer, ne bi mogla zaobiti vloge konfucijanstva kot dejavnika povezovanja na tem območju (Rošker 2016).

Nastanek ASEAN-a je uradno oznanjen kot izraz volje Indonezije, Malezije, Filipinov, Singapurja in Tajske, ki so 8. avgusta 1967 podpisali bangkoško deklaracijo.⁸ V njej so izrekle svojo pripadnost jugovzhodnoazijski regiji in poudarile, da imajo namen v organizacijo sprejeti vse države, ki so po njihovem del te regije. Teh, ki »pripadajo« regiji, je deset,⁹ zadnja med njimi, ki je bila sprejeta v članstvo, je bila Kambodža, in sicer leta 1999. Seveda percepcija o pripadnosti jugovzhodnoazijski regiji ni nastala sama od sebe. Njen razvoj ima globlje korenine, ki jih moramo poznati, če želimo razumeti regionalizem v tem delu Azije. Glede na obstoječo literaturo bi lahko rekli, da nastanek in razvoj jugovzhodnoazijske regije obravnavata dve struji. Prva temelji na koncipiranju regionalnosti oziroma regije kot ideje. V tem kontekstu poudarja pomen eksogenih dejavnikov, ki krepijo zavest o regiji in približevanje uresničitvi ideje o regiji. Druga struja izhaja iz regionalnosti kot rezultata določenega procesa. Zatrjuje, da je dandanes Jugovzhodna Azija regija oziroma têrmin, o katerem se nihče več ne sprašuje, predvsem zaradi tega, ker sta razvoj regije in njena institucionalizacija prek ASEAN-a zgolj posledica procesov utrjevanja jugovzhodnoazijske identitete, ki so zagon dobile po koncu druge svetovne vojne, še posebej pa po koncu hladne vojne.

Tako Charrier, ki pripada prvi struji, pravi, da se je Jugovzhodna Azija kot ideja začela razvijati šele v začetku štiridesetih let prejšnjega stoletja »kot rezultat anglo-ameriškega prizadevanja razviti območne študije (*area studies*) kot legitimnega in pomembnega področja proučevanja« (Charrier 2001, 317). V tistem času je tako nastalo kar nekaj publikacij, ki so se v naslovu sklicevale na »Jugovzhodno Azijo«. Glede na dejstvo, da v tistem času še ni bilo razvite splošne percepcije o Jugovzhodni Aziji kot specifični politični entiteti, je torej raziskovalni interes za to območje odigral pomembno vlogo pri nadaljnjem koncipiranju (konstrukciji) regije, sploh ko je postalo jasno, da bo drugo svetovno vojno nadomestila nova, tokrat hladna vojna. V geopolitičnem smislu je sicer Vzhodna Azija postala strateško zelo pomembna za ZDA že prej, v času druge svetovne vojne, zaradi obrambe proti Japonski, in pozneje zaradi preprečevanja širitve vpliva komunizma, bodisi s strani Sovjetske zveze bodisi s strani Kitajske. V ta namen je bilo leta 1943 ustanovljeno Vzhodnoazijsko poveljstvo (*Southeast Asia Command* – SEAC), ki je delovalo do leta 1946, pozneje, leta 1954, pa SEATO.

Po drugi strani pa Acharya poudarja, da so eksogeni dejavniki pri oblikovanju jugovzhodnoazijske regije imeli marginalno vlogo. Zagovarja, da bi pri analizi

8 Besedilo deklaracije je na voljo na <https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/>.

9 Poleg prej omenjenih držav so to še Brunej, Kambodža, Laos, Mjanmar in Vietnam.

(ne)obstoja regije moral biti večji poudarek dan vprašanju (ne)obstoja identitete. Ta ne nastaja z nekakšnim dekretom, ampak je produkt določenega procesa. Povedano drugače, raziskovalci bi se bolj kot na zunanje akterje in dejavnike morali osredotočati na to, ali in kako tamkajšnji prebivalci razvijajo ter v končni fazi ponotranjajo Jugovzhodno Azijo kot »svojo« regijo (Acharya 1999, 56). Po njegovem mnenju je ta proces mogoče prepoznati že od predkolonialnega obdobja naprej, med 7. in 14. stoletjem, ki je, sicer v rudimentarni obliki, že poznalo regionalni meddržavni sistem (ibid., 58–59). Pomembna dejavnika sta bila tudi medsebojno trgovanje in uporaba malajščine kot univerzalnega jezika za sporazumevanje med tamkajšnjimi trgovci (ibid., 60).

Med endogene dejavnike je treba šteti tudi razvoj političnih sistemov v regiji. Vse države Vzhodne in Jugovzhodne Azije so bile namreč večji del svoje zgodovine bolj ali manj avtokratske. Praksa je pokazala, da je njihova vloga lahko pozitivna ali negativna. Kot bomo videli v nadaljevanju, je nedemokracija držav v Jugovzhodni Aziji ovira za njihovo tesnejše povezovanje. Toda prav tamkajšnji avtokrati so največji zagovorniki regionalnega organiziranja jugovzhodnoazijske regije, saj z uveljavljanjem neformalnega odločanja v regionalnih institucijah netransparentnost in elitizem iz notranjepolitične sfere lažje prenašajo na mednarodno raven (Rock 2016, 22).¹⁰ Čeprav vzhodnoazijska regija niti približno ni tako razvita kot jugovzhodnoazijska, pa so vzorci obnašanja primerljivi. Na vzhodu dvema pomembnima državama (Kitajski in Severni Koreji) vladata avtokrata z malo ali nič poslušna za interese sosednjih (in drugih) držav. Po drugi strani pa se vsaj za zdaj ne ena ne druga država nista odločili za vojaški spopad kot sredstvo za uresničevanje svojih ciljev znotraj regije (Ross in Li 2016).

3.1.2 Dejavniki oblikovanja jugovzhodnoazijske regije

Katera od obeh struj ima prav? Lahko bi rekli, da so njuni izsledki del ene in iste zgodbe. Razvoj jugovzhodnoazijske regije je posledica tako eksogenih kot endogenih dejavnikov. Tako, recimo, Wang (2004, xvii-xviii) pravi, da bi težko našli regijo, ki bi bila tako zelo fragmentirana kot prav jugovzhodnoazijska. Konceptualna zmeda, ki spočetka sploh ni poznala tērmina »Jugovzhodna Azija« (se je pa govorilo, na primer, o »indokitajski«), se je končala šele, ko je regija iz izbruhom druge svetovne vojne dobila skupnega zunanjega sovražnika: Japonsko, ki je želela ustvariti »veliko Vzhodno Azijo«. Zahodni zavezniki so kot odgovor organizirali vojaške sile pod vodstvom že omenjenega SEAC s sedežem v Šrilanki (tedanjem Cejlonu). Tako je regija dobila strateško težo in

10 Več o tem v razpravi o ASEAN-u v nadaljevanju članka.

ime (Wang 2004, xvii). Zaradi izbruha hladne vojne je koncept jugovzhodnoazijske regije dobil nove politične konotacije, saj je postal sestavni del ameriške zunanje politike po letu 1949, ko je Kitajska dobila komunistično oblast. Jugovzhodna Azija je od takrat naprej postala del političnega in vojaškega jezika v hladni vojni.

V ZDA se je že od druge polovice štiridesetih let prejšnjega stoletja tērmin »Jugovzhodna Azija« uvajal na vseh ravneh, od specializiranih uradov ameriškega ministrstva za zunanje zadeve, programov fundacij do študijskih programov na univerzah (Charrier 2001, 324–325). Zdelo se je, da se je ameriški interes za regijo manifestiral leta 1954 s pogodbo iz Manile, s katero so države podpisnice ustanovile SEATO.¹¹ Organizacija je bila del verige ameriških zaveznic in organizacij kolektivne obrambe¹², katerih namen je bil obkrožiti Sovjetsko zvezo in Kitajsko.¹³ Vendar ta organizacija, če jo obravnavamo zgolj v kontekstu pričujočega članka, ni imela posebej velikega učinka, ne za obrambno sposobnost ne za kohezivnost Jugovzhodne Azije. Odgovornost za to lahko večinoma pripišemo kar ZDA oziroma zahodnim zaveznikom, ki so imeli interese v tamkajšnjem delu sveta, vendar ne takih, da bi pomagale krepiti regionalne institucije. ZDA je bilo za zavarovanje njenih interesov dovolj že sodelovanje z Japonsko, pa tudi sicer v domači politiki do »projekta SEATO« ni bilo posebne afinitete (Hemmer in Katzenstein 2002). Zato zaveze, ki so jih države članice sprejele z Manilsko deklaracijo (v političnem smislu je bila organizacija komaj kaj več kot posvetovalno telo), niso bile primerljive s tistimi, ki so jih države sprejele z Washingtonsko pogodbo leta 1949, ki je ustanovila zvezo Nato za namene obrambe ameriških/zahodnih interesov v Evropi.¹⁴ Članstvo v SEATO tudi ni bilo povsem regijsko, saj ni vključevalo

11 Besedilo pogodbe je na voljo na http://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp.

12 Poenostavljeno povedano se države članice organizacije kolektivne obrambe zavežejo, da bodo katerikoli članici, ki bo vojaško ogrožena, takoj priskočile na pomoč. Države članice organizacije kolektivne obrambe se ne čutijo tako odgovorne za nobeno drugo državo.

13 Poleg SEATO in NATO so v petdesetih letih prejšnjega stoletja nastale še CENTO (Bagdadski pakt oziroma *Central Treaty Organization*, 1955) ter povezava ZDA, Avstralije in Nove Zelandije (ANZUS – *The Australia, New Zealand, United States Security Treaty*, 1951). Kot pomembna člena v tej verigi zaveznikov sta bila vključena tudi Japonska in Tajvan. Takšno institucionaliziranje kolektivne obrambe je navdihnila Spykmanova geopolitična teorija perifernega območja (*Rimland*), ki poudarja nadzorovanje nasprotnika na strateških območjih na oziroma v bližini njegovih meja (Spykman 2008), in ne prizadevanje za njegov vojaški poraz, kot to zapoveduje Mackinderjeva teorija nadzora nad »Svetovnim središčem« (Mackinder 1904). Geopolitika je vse do danes ostala sestavni del premislekov o razvoju in dinamiki mednarodnih odnosov (Belovič 2014).

14 Načelo kolektivne obrambe je v petem članu Washingtonske pogodbe opredeljeno takole: »Pogodbenice soglašajo, da se oborožen napad na eno ali več pogodbenic v Evropi ali Severni

samo jugovzhodnoazijskih držav. Če torej odštejemo prej omenjene geopolitične razloge za ustanovitev SEATO in pripišemo dejstvo, da organizacija ni zagotavljala kolektivne obrambe, ni bilo nikakršno presenečenje, da je organizacija delovala le dobri dve desetletji (do leta 1977). Svojo vlogo je pri propadu SEATO odigrala tudi vietnamska vojna.¹⁵ Delovanje in dolgoročno perspektivo SEATO je dodatno onemogočalo tudi razvijajoče se okolje, v katerem je organizacija nastala. Ves čas hladne vojne je Jugovzhodna Azija namreč bila zaželen plen ne samo ameriško-britanskih, temveč tudi sovjetsko-kitajskih interesov. Križanje teh interesov je pomenilo križanje kapitalistične in komunistične ideologije, ki je v posameznih državah regije terjalo življenja stotisočev, če ne milijonov ljudi.¹⁶ Regijo so pretresali tudi pokolonialni teritorialni spori ter prizadevanja za prevlado v regiji med Filipini, Indonezijo in Malajo oziroma Malezijo (Sussman 1983). Vendar se je med sovražnimi državami postopoma začela krepiti zavest, da bi lahko regija o svoji usodi odločala tudi sama, ne prek posrednikov iz tedanjih velesil, akterstvo pa bi lahko krepila s tesnejšim medsebojnim gospodarskim sodelovanjem. Ta proces se je začel z ustanovitvijo ASEAN-a, končal pa s koncem hladne vojne, ko so se ASEAN-u priključile države, ki so pripadale komunističnemu bloku: Vietnam, Laos, Mjanmar in Kambodža (Wang 2004, xviii).

3.1.3 ASEAN

Potem ko je postalo jasno, da je vloga SEATO v regiji precej omejena, so države regije začele razmišljati o tem, kako bi se organizirale. Prvi rezultat teh pogovorov je bila ustanovitev Združenja vzhodne Azije (*Association of Southeast Asia – ASA*) leta 1961. Članice ASA so bile Filipini, Malajska federacija (od leta 1963 Malezija) in Tajsko. ASA je vredna omembe zato, ker države iz regije v okviru te mednarodne organizacije prvič začnejo govoriti o medsebojnem gospodarskem povezovanju. Podoben poudarek je imel

---

Ameriki šteje za napad na vse pogodbenice, in zaradi tega soglašajo, da bo v primeru takega oboroženega napada vsaka od njih pomagala [...] tako napadeni pogodbenici ali pogodbenicam s [takojšnjimi ukrepi] [...], vključno z uporabo oborožene sile, da se ponovno vzpostavi in ohranja varnost severnoatlantskega območja.« Manilska pogodba take zaveze ne vključuje. V primeru oboroženega napada na katero od držav članic je tako predvideno, da bo vsaka med njimi »[...] ravnala v skladu z nacionalno zakonodajo (4. člen)«.

- 15 Tako sta imeli dve članici SEATO povsem drugačne poglede na Vietnam; Francija se je zavzemala za njegovo nevtralnost, ZDA pa za vojaško posredovanje (Selat 2013, 126).
- 16 Tako je, na primer, pogrom nad pripadniki komunistične partije v Indoneziji in njihovimi simpatizerji v letih od 1965 do 1966 terjal vsaj 500.000 žrtev (Beech 2017), medtem ko je nasilje nad prebivalci Kambodže za časa (strah)vlade Rdečih Kmerov, ki je terjalo skoraj dva milijona življenj, označeno kot genocid (Beech 2018).

Maphilindo, ki so ga leta 1963 na pobudo tedanjega filipinskega predsednika Macapagala ustanovili Malajska federacija, Filipini in Indonezija. Vendar je zaradi številnih političnih napetosti, ki so vključevale teritorialne spore, izpodbijanje legitimnosti nastajanja novih držav in spopade na etnično-verški podlagi (Acharya 2009, 57) Maphilindo propadel v istem letu, kot so ga ustanovili (Milne 1963), ASA pa je leta 1967 svoje mesto prepustila ASEAN-u. Si pa ta moment »prehoda« iz ene organizacije v drugo zasluži posebno pozornost. Namreč, kot pravi Pollard, je bil temeljni očitek ASA v tem, da gre primarno za prozahodno organizacijo z zelo jasnim političnim namenom – boj proti komunizmu. Države članice ASEAN-a so se od tega hotele do določene mere distancirati (Pollard 1970, 254). Na samem začetku še ni bilo jasno, v katero smer bo šel razvoj ASEAN-a. Čas je pokazal, da so države članice s svojimi poudarki iz bangkoške deklaracije, ki jasno izpostavljajo dinamično gospodarsko sodelovanje ter že omenjeno krepitev jugovzhodno-azijske identitete kot temeljni cilj in bistvo ASEAN-a, mislile resno. Začele so si tirati lastno pot, stran od ideoloških tekmecev ter različnih geopolitičnih in gospodarskih interesov vplivnih držav (Weber 2009).

Kako uspešne so pri tem? Večina avtorjev trdi, da precej. Simon tako ugotavlja, da je Jugovzhodna Azija stičišče raznih oblik mednarodnega organiziranja, katerih generator je prav ASEAN.¹⁷ Tako v regiji delujejo Združenje ASEAN za svobodno trgovino (*ASEAN Free Trade Area – AFTA*), Medparlamentarno združenje ASEAN (*ASEAN Inter-Parliamentary Organization*) in Ljudska skupščina ASEAN (*ASEAN People's Assembly*), ki združuje nevladne organizacije. Poznamo še Regionalni forum ASEAN (*ASEAN Regional Forum – ARF*) (Simon 2008, 265–266).

Posebej pomemben je razvoj tako imenovane Aseanove poti (*ASEAN Way*) pri obravnavanju politično-varnostnih vprašanj. Kot smo že ugotovili, je bila Jugovzhodna Azija v času hladne vojne v precej nezavidljivem položaju. Po eni strani je v geopolitičnem smislu služila interesom velesil v vojaško-ideološkem spopadu med komunizmom in kapitalizmom, po drugi pa je bila regija žrtev pokolonialnih procesov oblikovanja držav, kjer je nestrinjanje glede osamosvajanj in določanja meja vodilo do vojaških spopadov. Za razliko od zahodnega modela procesov odločanja, kjer so se države, ki so ga prakticirale, o posledicah tveganj, ki jih prinaša izvoz demokracije v mednarodne vladne organizacije (predvsem večinsko odločanje), in pomenu konsenza morale še podučiti v praksi (Šabič 1999). Države članice ASEAN-a so se glasovanju odrekle od samega začetka. Kot predpogoj za sprejetje odločitev so postavile

17 Glej tudi prispevek Saše Istenič Kotar v tem zborniku.

uspešno opravljena neformalna posvetovanja in se odrekle unilateralnim dejanjem. Navdih za takšen način sprejemanja odločitev so našle v vaških skupnostih v Indoneziji, Maleziji in na Filipinih,¹⁸ *ASEAN Way* pa je postal obvezno poglavje v proučevanju zgodovine, teorije in prakse mednarodnih organizacij. V literaturi najdemo tudi pomembno opozorilo, da je ta neortodoksi način odločanja treba proučevati v širšem kontekstu politične kulture tamkajšnje regije. Aseanova pot naj bi bila predvsem sredstvo za zagotovitev stabilnosti režimov v regiji (Acharya 2003, 379). Ti so praviloma delno ali v celoti nedemokratični, kar posledično omeji možnost vpliva civilne družbe ali javnega mnenja na odločanje v ASEAN (ibid.).¹⁹

Varnost je zelo pomembna kategorija za ASEAN. V Jugovzhodni Aziji, za razliko od drugih regij, geografsko ni prisotna nobena velesila. To seveda ni pomenilo, da države članice ASEAN-a niso občutile oziroma ne občutijo prisotnosti velesil. V času hladne vojne so, z izjemo Indonezije, ostale države članice »sedele na dveh stolih«. Po eni strani so si prizadevale za čim bolj neodvisni ASEAN, po drugi pa se niso hoteli odreči zaščiti velesil. Filipini so v času rojstva ASEAN-a gostili ameriške vojaške baze, Tajska je prav tako uživala ameriško zaščito, tako kot sta Malezija in Singapur britansko (Narine 1998, 197). Ideja, da bi regija pridobila status nevtralnega območja, ni nikoli zaživela.²⁰ Toda z leti se je politični položaj v regiji spreminjal; nekatere velesile (Velika Britanija) so se iz regije umikale, druge (Sovjetska zveza, ZDA in Kitajska) so za vpliv

-
- 18 Jetly (2003, 57) in Acharya (2003, 379) ga opišeta kot prizadevanje, da se proces, ki temelji na dialogu in posvetovanju na neki (časovno neopredeljeni) točki, uspešno zaključi s konsenzom. Avtorji, tudi Jetly in Acharya, se pri poudarjanju »tradicionalnosti« konsenzualnega odločanja kot lokalne tradicije poslužujejo terminologije v indonezijski (*bahasa indonesia*): »*Musyawahar untuk mufakat*« dobesedno pomeni izvajanje pogajanj z namenom priti do konsenza (Zhang, Chan in Kenway 2015, 109).«
- 19 Po kazalcih Freedom House (<https://freedomhouse.org/report/countries-world-freedom-2019>) niti ena od držav članic ASEAN-a temeljnih človekovih pravic in svoboščin ne zagotavlja v celoti. V tem kontekstu Zhang, Chan in Kenway (2015, 109) pritrjujejo Acharyi, ko poudarjajo, da se *musyawahar untuk mufakat* sicer navaja kot manifestacija demokratičnega odločanja pri reševanju konfliktov (na primer v okviru ASEAN-a), vendar je lahko razumljen tudi kot »podreditev zahtevam in preferencam višjih slojev za sodelovanje in pasivno izogibanje [morebitnim konfliktom]«.
- 20 Predlog je leta 1970 na zasedanju Gibanja neuvrščenih v Lusaki predstavila Malezija. Osnovna ideja je bila v tem, da bi se velesile obvezale spoštovati nevtralnost Jugovzhodne Azije in ne tekmovala za vpliv v njej, hkrati pa bi se države regije zavezale k nenapadanju in nevmešavanju v notranje zadeve, ter onemogočati uveljavljanje interesov velesil. Ideji niso bile naklonjene ne velesile (z izjemo Kitajske, ki je bila zaradi svoje geografske bližine regiji najbolj zainteresirana za to, da se ostale umaknejo iz nje) ne držav članic ASEAN-a, ki so nevtralizaciji nasprotovala bodisi zaradi strahu pred Kitajsko bodisi zaradi obstoječih povezav z zahodnimi zavezniki (Narine 1998, 199).

tekmovali. Države članice ASEAN-a so se morale nenehno spopadati z varnostnimi izzivi, na katere zaradi interesov velesil niso imeli posebnega vpliva, kar še posebej velja za vojno med Vietnamom in Kambodžo, ki je trajala več kot 10 let (od leta 1978 do 1989). Pri razrešitvi tega konflikta so glavno vlogo odigrale velesile (predvsem Kitajska in Sovjetska zveza). Po drugi strani pa je ravno ta vojna pomagala brusiti zavedanje držav članic ASEAN-a o pomenu njihove notranje enotnosti in s tem načina sprejemanja odločitev *ASEAN Way* (Narine 2002, 59).

Po koncu hladne vojne je ASEAN doživel nekatere pomembne spremembe, med katerimi velja omeniti vsaj tri. Že leta 1994 so se države članice na nove okoliščine po koncu hladne vojne odzvale s sklicem Aseanovega regionalnega foruma (*ASEAN Regional Forum* – ARF). Prvega srečanja, ki je potekalo v Bangkoku, se je poleg držav iz regije udeležilo še deset drugih držav, tako imenovanih »partnerjev v dialogu z Aseanom«. ²¹ Glavni namen ARF je ohranjati stike z vsemi državami, ki imajo interes v Jugovzhodni Aziji, spodbujati zaupanje med njimi in po potrebi naslavljanje morebitne krize prek instrumentov preventivne diplomacije. Prava motivacija za njegovo vzpostavitev pa je zagotovitev vloge za ASEAN pri kakršnihkoli procesih in razpravah, ki zadevajo varnost v azijsko-pacifiškem območju. V tem, se zdi, je ASEAN-u uspelo (Simon 2008, 278–280), po mnenju nekaterih avtorjev pa bi svojo relevantnost lahko še okrepil z uvedbo stalnih institucij na področjih, ki so zanj vitalnega pomena, kot je upravljanje in preprečevanje konfliktov (Desker, Teo Li Shan in Loh Ming Hui 2015, 19).

Naslednji mejnik je leto 2007, ko je ASEAN sprejel novo ustavo, Listino Združenja držav Jugovzhodne Azije (*Charter of the Association of Southeast Asian Nations*), ki institucionalno krepko prenove to organizacijo. ²² Ta v osnovi še vedno temelji na konsenzualnem odločanju, uvaja pa tudi nekatere novosti, že v preambularnem delu listine, kot je zavezanost demokraciji in varstvu človekovih pravic. ²³

Istega leta je ASEAN sprejel tudi načrt (*blueprint*) za vzpostavitev Aseanove gospodarske skupnosti. Po tem načrtu naj bi se ASEAN »do leta 2015 preoblikoval v regijo s prostim pretokom blaga, storitev, investicij, kvalificiranega dela in svobodnejšega pretoka kapitala« (ASEAN 2008, 2). Načrt za

21 Avstralija, Indija, Japonska, Južna Koreja, Kanada, Kitajska, Nova Zelandija, Ruska federacija, ZDA in Evropska unija.

22 Več na <https://asean.org/asean/asean-structure/>.

23 Besedilo listine je na voljo na <https://asean.org/storage/2012/05/The-ASEAN-Charter-26th-Print.pdf>. Ocenimo, kako bodo ta načela zaživela v praksi, bo seveda mogoče podati šele čez daljše časovno obdobje.

vzpostavitev prostega trga je bil ocenjen kot »najbolj ambiciozna integracijska pobuda zunaj Evrope« (Jones 2016b, 1), zato dvomov v njeno izvedljivost ni manjkalo. Motivacija za oblikovanje skupnega trga se sicer zdi smiselna. Države članice ASEAN-a so bile v času finančne krize leta 1997, ki je prizadela vse, gospodarsko slabo povezane. Vzpostavitev skupnega trga naj bi okrepila odpornost jugovzhodnih gospodarstev proti morebitnim novim šokom, povzročenim od zunaj – stališče, ki se je le še okrepilo po globalni recesiji med letoma 2007 in 2008. Poseben izziv je predstavljala Kitajska, deloma tudi Indija, ki sta z agresivnim vstopom na svetovne trge in cenejšo delovno silo dobesedno uničevali jugovzhodnoazijska gospodarstva. Omembe vredna je tudi konkurenčnost Japonske s svojo visoko tehnologijo. Toda pričakovanja držav članic ASEAN-a se niso uresničila. Kljub tem izzivom in visoko zastavljenim ciljem so se njihove preference spreminjale le počasi. Pri razvoju gospodarstev so primarno zasledovale lastne interese; medvladno sodelovanje in navezava na zunanje partnerje sta ostala praksa, prenos dela suverenosti na supranacionalno raven, tako kot to velja v Evropski uniji, pa teorija (Jones 2016a, 18–23). Države članice ASEAN-a so 31. decembra 2015 sicer slovesno razglasile ustanovitev Aseanove gospodarske skupnosti (ASEAN 2015) in tako izpolnile načrt, vendar zgolj na papirju. Temeljni problemi oziroma ovire, že prej omenjene, so ostale; ena od projekcij ocenjuje, da lahko ASEAN na uresničitve zadanih ciljev morda računa šele okoli leta 2030 (Mocker 2016).

3.2 Vzhodna Azija

Že na samem začetku poglavja je treba poudariti, da med obema regijama obstajajo precejšnje razlike, ko gre za razvoj integracijskih procesov po kriteriju regionalnosti. Prva je povezana s kolonialno preteklostjo. Za razliko od držav Jugovzhodne Azije, ki so bile večinoma (razen Tajske) v kolonialni posesti zahodnih držav in so šele po drugi svetovni vojni vstopile v proces dekolonizacije, Vzhodno Azijo naseljujejo države, ki si jih sicer nobena zahodna kolonialna sila nikoli ni mogla v celoti podrediti; vendar je pri tem treba dodati, da so nekatere med njimi prav tako bile žrtve kolonialne ekspanzije, in sicer s strani sosedov, konkretno Japonske, ki je kolonizirala Korejo in Tajvan, kar še danes močno bremeni odnose v regiji. Druga je povezana z odprtostjo v svet. Ljudstva v Jugovzhodni Aziji zaradi kolonialne preteklosti druge možnosti, kot seznanjati se z drugimi kulturami in navadami, niti niso imela. Kot smo videli, je bila v geopolitičnem smislu celo definicija regije, ki ji »pripadajo«, plod premislekov zahodnih zaveznikov v boju proti komunizmu. Ko gre za države Vzhodne Azije, govorimo o popolnem nasprotju; v preteklosti, vse tja do začetka 20. stoletja, so, gledano primerjalno, bile bolj

omejene v komunikaciji z »zunanjim svetom«, čeprav ne nujno po lastni izbiri.²⁴ Tretja bistvena razlika je vezana na relativno moč med obema regijama. Vzhodna Azija ima po vseh kazalcih občutno večjo politično in ekonomsko težo, kot jo ima Jugovzhodna Azija. Zgovoren je podatek, da je bil v letu 2014 v seštevku bruto družbenega proizvoda Vzhodne in Jugovzhodne Azije delež slednje le 12 odstotkov (Dent 2016, 86–87) in da tri najbogatejše države regije (Japonska, Kitajska in Koreja) prispevajo četrtno celotnega svetovnega bruto družbenega proizvoda (IMF 2019).

Dodatna, morda celo najpomembnejša razlika za potrebe naše razprave pa se nanaša na prisotnost velikih sil v regiji. Za regionalni razvoj po svetu velja, da si velesile v njem prizadevajo igrati določeno vlogo. Tako ni bilo samo v Jugovzhodni Aziji. Latinske Amerike se je, na primer, prijel vzdevek »dvorišče« ZDA (Livingstone 2009), pa tudi Evropa je bila v času hladne vojne plen, razdeljen med dve tedanji velesili, Sovjetsko zvezo in ZDA. Vzhodna Azija je v tem kontekstu specifična. Tamkajšnje države, poleg tega da njihov obstoj štejeemo v tisočletjih, so igrale in igrajo pomembno vlogo v mednarodnih odnosih. Njihova zgodba je tudi zgodba aktivnega poseganja v mednarodno politiko na globalni ravni, nekoč (Japonska kot kolonialna sila) in danes (Kitajska kot velesila). Odnosi med Japonsko in Kitajsko so sploh ključni dejavnik stabilnosti in razvoja tako vzhodno- kot jugovzhodnoazijske regije (Dent 2017, 34). Južna Koreja je edina država, ki zaradi svoje delitve na dva dela še vedno plačuje davek hladni vojni, to pa s tem, da združitev s Severno Korejo vse bolj postaja ideal in ne realnost (Fuqua 2011). Severna Koreja zaradi jedrske oborožitve predstavlja resno varnostno grožnjo tako Koreji kot celotni Vzhodni Aziji. K potencialni nestabilnosti regije prispeva še položaj Tajvana, glede katerega je Kitajska trdno odločena, da si ga slej ko prej priključi, če bo treba tudi s silo (Buckley in Horton 2019). Ne nazadnje pa velja omeniti še številne teritorialne spore v Vzhodno- in Južnokitajskem morju, ki bremenijo prav vse države v regiji (Watkins 2014).

Je na takem, permanentno nestabilnem območju sploh mogoče vzpostaviti regionalno sodelovanje? Države regije na to vprašanje odgovarjajo pozitivno. Tako Japonska, Kitajska kot (Južna) Koreja sodelujejo v Sekretariatu za

24 Ne kaže pozabiti, da je kitajski projekt Svilne poti in s tem odprtosti proti zahodu v resnici oživitev trgovanja z zahodom, ki se je začelo v prvem stoletju pred našim štetjem, v obdobju dinastije Han (Liu 2010, 11–12). Trgovanje z »zunanjim svetom« se je obnovilo in še razširilo v času dinastije Tang (ibid., 88). Na drugi strani pa so tako imenovane opijske vojne drugačna, travmatična izkušnja Kitajske z »odpiranjem v svet«, ki ji ga je vsiljeval britanski imperij (Hanes in Sanello 2002). Globalizacija namreč ni naravni proces, temveč sredstvo oziroma sestavni del institucionalnega dizajna velesil z namenom obvladovanja mednarodnih odnosov.

trilateralno sodelovanje (*Trilateral Cooperation Secretariat – TCS*),²⁵ regionalni organizaciji, ustanovljeni leta 2011 v Seulu. V TCS je veliko simbolike, ki odraža realnost regije. Že samo ime – »sekretariat« – je nenavadno, prav tako ta organizacija nima ustanovnega dokumenta. TCS so ustanoviteljice sicer podelile status mednarodne vladne organizacije (njenemu generalnemu sekretarju je podeljen rang veleposlanika), vendar po svoji funkciji nudi predvsem okvir za morebitno tesnejše regionalno sodelovanje v prihodnosti. TCS izvaja smernice, ki jih na svojih sestankih na vrhu pripravijo voditelji držav članic, in koordinira tripartitna srečanja, ki potekajo pravzaprav na vsakem področju družbenih aktivnosti.²⁶ Urad sekretariata sestavljata generalni sekretar in dva namestnika, delo pa opravljajo v okviru štirih oddelkov: za politične, družbeno-kulturne, gospodarske ter administrativne zadeve. Znotraj oddelkov se delo razdeli na več portfeljev. V okviru oddelka za politične zadeve se TCS ukvarja, na primer, z aktualnimi regionalnimi in mednarodnimi odnosi, vprašanji varnosti, ravnanja v primeru naravnih katastrof, ekonomski oddelek pa, recimo, s trgovino, problematiko patentov, okoljskimi standardi in podobno.²⁷

Zdi se, da je TCS s svojo sicer obsežno strukturo, vendar brez posebnih pristojnosti, največ, kar so omenjene tri države v času že omenjene precejšnje negotovosti v regiji (Kovrig 2018) pripravljene sprejeti kot podlago za nadaljnje medsebojno sodelovanje v okviru mednarodne institucije. Kot ugotavlja nekdanji generalni sekretar te organizacije Shin Bong-kil, so teritorialni spori in zgodovinske zamere za vse tri države še vedno obremenjujoči. Zato po njegovem mnenju še ni dozorel čas, da bi države članice pristopile k oblikovanju močnejših, bolj izdelanih institucij za regionalno sodelovanje. V danem trenutku bi bilo tveganje nestrinjanja glede vsebine dokumenta in s tem morda celo poslabšanja odnosov med tremi državami preprosto preveliko (Shin 2014).

3.3 Sinteza

Iz podrobnejšega proučevanja obeh regij je razvidna precej različna dinamika regionalnega povezovanja, zato se tudi stopnja regionalnosti med njima razlikuje. Vsekakor imata obe regiji isto izhodišče: bolj ali manj definiran teritorij, katerega meje so, kot smo pokazali, lahko vedno predmet razprav. Okvirno pa vendarle lahko govorimo tako o Vzhodni kot Jugovzhodni Aziji, ki sta v tem prispevku v osrčju analize. Ključna ugotovitev prispevka je naslednja: ne

25 Spletna stran: <http://www.tcs-asia.org/>.

26 Primer letnega seznama aktivnosti: <https://www.mofa.go.jp/files/000362476.pdf>.

27 Preglednica portfeljev je na voljo na http://www.tcs-asia.org/?doc_id=structure.

za eno ne za drugo regijo ne moremo trditi, da v njej vlada institucionalna praznina. Za obe tudi velja, da sta na neki točki razvoja regionalnosti dosegli stopnjo varnostnega kompleksa, le da je stabilnost tega kompleksa različna. Identitetni vidik, ki je pomemben za to, da se v regiji sploh razvije kakršnokoli sodelovanje, bo najlažje razložiti na podlagi primerjave z Evropo. Tako v Evropi religija – krščanstvo – združuje, ideologija – komunizem – pa razdružuje. V Vzhodni Aziji je ideologija pomemben razdruževalni dejavnik, medtem ko religija – budizem – zaradi svoje fragmentiranosti sicer ne nujno združuje, vsekakor pa ne razdružuje. Po drugi strani pa ima zgodovinski spomin (njegova ideološka determiniranost, zanikanje spomina oziroma revizionizem) kot razdruževalni dejavnik v Vzhodni Aziji pomembno težo, morda celo veliko bolj kot v katerikoli regiji.²⁸ Kljub temu si države v regiji prizadevajo za vzpostavitev osnovnih komunikacijskih kanalov, ki bi naslavljali odprta politična in druga vprašanja. To vlogo v Vzhodni Aziji opravljajo trilateralna srečanja Japonske, Južne Koreje in Kitajske, za kontinuiteto tega sodelovanja pa skrbi TCS. Države trilaterale uradno sicer izražajo podporo nadaljnji integraciji, toda napetosti v regiji in evidentni nameni držav regije uveljavljati svoje interese ne glede na posledice za regijo, kot to velja, na primer, za kitajske načrte s Tajvanom ter nerešene teritorialne spore v regiji, so realnost, ki je ni mogoče ignorirati. Zato sta tako vloga kot potencial TCS, edine regionalne institucije v Vzhodni Aziji, da bi poglobil sodelovanje med državami, omejena. Organizacija se, kot pravi nekdanji generalni sekretar TCS, nahaja v položaju, kjer je »zaupanje v regiji šele treba v celoti zgraditi« (Shin 2014).

V Jugovzhodni Aziji se je regionalni varnostni kompleks razvil zaradi zunanjih dejavnikov. Lahko celo rečemo, da je celotna regija bila »skonstruirana« kot posledica geopolitičnega premisleka: oblikovana je bila kot obrambni zid pred morebitnim naraščajočim vplivom komunizma, še posebej Kitajske v nekdanjih zahodnih kolonijah. V tem kontekstu je nastal SEATO, ki pa kljub temu ni bil organizacija regije, saj so bile njegove članice tudi nekdanje kolonialne sile (Velika Britanija, Francija) in nova velesila (ZDA). Z dekolonizacijo in nastajanjem novih držav v regiji se je krepila tudi politična volja za oblikovanje institucij, katerih članice bi bile države iz regije in ki bi delovale v interesu regije. Združevalni dejavniki so bili bolj izraziti kot razdruževalni.

28 Kljub temu kaže dodati, glede na dogajanja v času pisanja tega prispevka, da bolj ali manj prikriti poskusi revizionizma in (re)interpretacije zgodovinskega spomina ponovno in vse bolj bremenijo tudi Evropo, ki sicer, skladno z analitičnim okvirjem, predstavljenim tukaj, spada v višjo stopnjo regionalnosti kot Vzhodna Azija. Zato je na tem mestu treba poudariti, da »status regionalnosti« določenega območja seveda ni večer. Države v njem lahko nazadujejo v nižjo stopnjo regionalnosti, vlade in regionalne institucije pa se lahko znajdejo pred kritično izbiro: nazadovanje dopustiti, ga preprečiti ali vsaj upočasniti.

Identiteta kot dejavnik združevanja je bila razvidna pri oblikovanju Maphilindo, kjer so na pobudo filipinskega predsednika začele sodelovati države na podlagi skupne malajske dediščine. Gospodarsko sodelovanje je bil prav tako pomemben dejavnik – zato je nastala ASA. Ideologija je bila pomemben razdruževalni dejavnik, ne pa odločilen, saj, za razliko od Vzhodne Azije, največja jugovzhodnoazijska država, Indonezija, ni pripadala komunističnemu bloku. Še več, s komunisti in njihovimi simpatizerji je krvavo obračunala. Za razvoj regije so bili bolj problematični državotvorni procesi, saj so ti, še posebej po razglasitvi neodvisnosti Malezije, pripeljali do več napetosti in spopadov v regiji. A tudi ti niso »razbili« regije. Izkušnje z ASA in Maphilindo so krepile politični pragmatizem med tamkajšnjimi voditelji, ki so si vse bolj intenzivno prizadevali za kohezivnost kot obrambo pred zunanjimi vplivi. Tako je nastal ASEAN.

Medtem ko so SEATO, ASA in Maphilindo propadle, je ASEAN postal osrednja regionalna institucija jugovzhodnoazijske regije. Za našo razpravo je pomemben najbolj znan »produkt« te regionalne organizacije: Aseanova pot oziroma *ASEAN Way*. Slednja je postala ključni dejavnik za spodbujanje regionalne identitete držav članic. Aseanova pot namreč ne pomeni le iskanja konsenza na podlagi neformalnih posvetov (namesto /pre/glasovanja, ki je sicer tipičen za mednarodne organizacije). Njena identitetnost je v tem, da izhaja in je del tradicije lokalnih skupnosti v regiji, ki na tak način odločajo že stoletja. Hkrati pa je Aseanova pot jezik, ki ga voditelji ASEAN-a razumejo zato, ker večinoma vladajo manj ali nedemokratičnim državam. Zato lažje iz odločevalskih procesov izključijo nevladne akterje in javno mnenje – na tak način, z manj deležniki, z manj demokracije, je tudi kompromise lažje sklepati.

Toda ravno to dejstvo – neudeležba oziroma omejena udeležba različnih, tudi nevladnih akterjev v upravljavskih in odločevalskih procesih – pomeni, da jugovzhodna regija še ni dosegla stopnje regionalne družbe. Netransparenčnost je v popolnem kontrastu z načrti ASEAN-a, katerega članice se želijo do leta 2030 preoblikovati v gospodarsko skupnost, ki bi temeljila na prostem pretoku delovne sile, blaga, kapitala. Če bi se načrt uresničil, bi ASEAN lahko dosegel tudi višjo stopnjo regionalnosti, stopnjo regionalne družbe, morda celo skupnosti. Toda pogoji za to še niso vzpostavljeni. Države članice namreč še vedno primarno uveljavljajo nacionalne interese, še vedno bolj verjamejo v suverenost kot solidarnost in povezovanje na supranacionalni ravni. Vsaj glede na analitični okvir, ki usmerja to raziskavo, bo te pogoje ASEAN lahko dosegel, samo če se bodo voditelji držav članic na tak ali drugačen način odprli svojemu prebivalstvu in razširili nabor deležnikov, ki lahko vplivajo na razvoj regije.

Stanje regionalnosti v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji lahko ponazorimo s preglednico, v katero za primerjavo vključujemo še oceno regionalnosti Evropske unije, čeprav slednje ne postavljamo za »vzor« – raven integriranja v Evropi je v globalnem kontekstu dejansko prej izjema kot pravilo (Pempel 2005, 5).

Preglednica 1: Regionalnost v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji (lastni prikaz)

Regija	Regija	Kompleks	Družba	Skupnost	Država
Vzhodna Azija	+	O	–	–	–
Jugovzhodna Azija	+	+	–	–	–
Evropska unija	+	+	+	+	O

V preglednici »+« pomeni, da so izpolnjeni pogoji za dano stopnjo regionalnosti, »o« pa, da so države na poti v novo stopnjo regionalnosti. Kot lahko vidimo, je kljub raznovrstnim aktivnostim v regiji, ki jo spremlja obilna akademska literatura, dejanska stopnja regionalnosti v obravnavanem delu Azije še vedno razmeroma skromna.

Iz preglednice je mogoče sklepati o vzroku za takšno stanje, nujno pa je razmišljati še o posledicah in identificirati politike, ki preprečujejo degeneracijo regij, predvsem vzhodnoazijske. Ko govorimo o vzrokih, velja poudariti, da so v obeh regijah še vedno primarnega pomena klasične kategorije realne politike: nezaupanje, pragmatizem, varnost, varnostna dilema, ravnotežje moči. Znova kaže poudariti problem nedemokratičnosti držav, kar daje posameznim voditeljem neomejeno in celo nenadzorovano moč implementacije zunanje politike, kar ima lahko za regijo nepredvidene posledice. Na ta spoznanja pričujočega članka nas skoraj vsak teden spominjajo incidenti na tem območju.²⁹ Posledice takega stanja sta permanentno stanje negotovosti in grožnja stabilnosti, ki lahko prizadene obe regiji. Je pa zanj pomembno dejstvo, da politike, ki naslavljajo tako stanje in so namenjene ohranjanju stabilnosti v regiji, že obstajajo. Generira jih šibkejši, jugovzhodni del Azije.

ASEAN je namreč ubral pot tako imenovanega »odprtega regionalizma«:³⁰ razvil je številne mehanizme, ki ga povezujejo z Vzhodno Azijo ter na ta način vzdržujejo obstoječo komunikacijo in spodbujajo različne oblike sodelovanja. Med njimi kaže izpostaviti že omenjeni ARF. Omeniti velja še vsaj format ASEAN+, kjer države članice vzdržujejo stalne stike s strateškimi akterji (na

29 Tako je ravno v času zaključka pisanja pričujočega članka Severna Koreja v Japonsko morje izstrelila »več raket kratkega dosega« (BBCNews 2019).

30 Gre za politike, ki si na različne načine prizadevajo za gospodarsko povezovanje z akterji zunaj regije (Solingen 2005, 36–38).

primer ASEAN +3, ki vključuje Japonsko, Južno Korejo in Kitajsko, ter ASEAN +1, ki vključuje dialog z najpomembnejšimi državami sveta), Vrh vzhodne Azije (*East Asia Summit* – EAS) za isto mizo posede ASEAN +6 (ASEAN +3 skupaj z Avstralijo, Indijo in Novo Zelandijo) ASEAN +8 (pridružita se še Ruska federacija in ZDA)³¹ ter Splošno regionalno gospodarsko partnerstvo (*Regional Comprehensive Economic Partnership* – RCEP), ki načrtuje sporazum o svobodni trgovini in v katerem sodelujejo tako Kitajska, Japonska kot Južna Koreja.³² Ali bodo te oblike imele pozitiven učinek na regionalnost tako Vzhodne kot Jugovzhodne Azije, bo treba še videti. Pred regijama, še posebej vzhodnoazijsko, so namreč resne ovire političnega oziroma geostrateškega značaja (ozemeljski spori, tajvansko vprašanje, Severna Koreja).

V besedilu je bilo večkrat poudarjeno, da pričujoči članek ni edina in zveličavna analiza regionalizma Vzhodne in Jugovzhodne Azije. Kompleksnejša analiza bi morala upoštevati tudi druge dejavnike regionalnosti. A dejstvo je, da država (in način, kako je vodena) v mednarodnih odnosih še vedno nosi največjo težo. To študija, predstavljena v tem članku, tudi upošteva. Z vidika našega analitičnega orodja za analizo regionalnosti tako razloga za optimizem, ko gre za razvoj integracijskega procesa v Vzhodni oziroma Jugovzhodni Aziji, ni. Države namreč niso tako zelo povezane, da ne bi načelno dajale prednosti primarno svojim nacionalnim preferencam, ne oziraje se na preference drugih držav. Če pa imajo prav tisti, ki v svojih analizah Vzhodne in Jugovzhodne Azije večjo vlogo, hkrati pa pomen pripisujejo nedržavnim akterjem in povezavam, ki naj bi najbolj krepili kohezivnost regije, s čimer se bosta moč in vpliv teh povezav dokazala do te mere, da se bodo problemi in spori v regiji tudi ob najhujših krizah reševali po mirni poti, bo to za proučevanje regije zelo dobrodošlo, saj bo še bolj kot do zdaj vabilo proučevalce in proučevalke Vzhodne in Jugovzhodne Azije, ki prihajajo iz različnih tradicij in disciplin, da staknejo glave in osmislijo »novo« stvarnost regije, onkraj perspektive klasičnih meddržavnih odnosov.

Zahvala

Članek je rezultat raziskovalnega dela v okviru programa »Slovenija in njeni akterji v mednarodnih odnosih in evropskih integracijah št. P5-0177«, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

31 <https://asean.org/asean/external-relations/east-asia-summit-eas/>.

32 https://asean.org/?static_post=rcep-regional-comprehensive-economic-partnership.

Literatura

- Acharya, Amitav. 1999. »Imagined Proximities: The Making and Unmaking of Southeast Asia as a Region.« *Southeast Asian Journal of Social Science* 27 (1): 55-76.
- Acharya, Amitav. 2009. *Constructing a security community in southeast Asia: ASEAN and the problem of regional order, Politics in Asia series*. Milton Park, Abingdon: Routledge.
- Acharya, Amitav. 2003. »Democratisation and the Prospects for Participatory Regionalism in Southeast Asia.« *Third World Quarterly* 24 (2): 375.
- ASEAN. 2008. ASEAN Economic Community Blueprint. Jakarta: ASEAN Secretariat. <https://asean.org/wp-content/uploads/archive/5187-10.pdf>.
- ASEAN. 2015. ASEAN Economic Community (AEC). Jakarta: ASEAN Secretariat. <https://www.asean.org/wp-content/uploads/2012/05/56.-December-2015-Fact-Sheet-on-ASEAN-Economic-Community-AEC-1.pdf>.
- BBC News. 2019. »North Korea 'test-fires short-range missiles'.« *BBC News*, 4. maj. <https://www.bbc.com/news/world-asia-48158880>.
- Beech, Hannah. 2017. »U.S. Stood By as Indonesia Killed a Half-Million People, Papers Show.« *New York Times*, 18. oktober. <https://www.nytimes.com/2017/10/18/world/asia/indonesia-cables-communist-massacres.html>.
- Beech, Hannah. 2018. »Khmer Rouge's Slaughter in Cambodia Is Ruled a Genocide.« *New York Times*, 15. november. <https://www.nytimes.com/2018/11/15/world/asia/khmer-rouge-cambodia-genocide.html>.
- Belovič, Mario. 2014. »Velika igra: Enter Putin.« *Delo*, 10 September.
- Best, Edward. 2004. Regional Integration and National Adaptation: Some Observations from European Experiences. <https://www.yumpu.com/en/document/read/19463622/regional-integration-and-national-adaptation>.
- Bloom, Barbara Lee. 2008. *The Organization of American States*. New York: Infobase Publishing.
- Buckley, Chris in Chris Horton. 2019. »Xi Jinping Warns Taiwan That Unification Is the Goal and Force Is an Option.« *The New York Times*, 1. januar. <https://www.nytimes.com/2019/01/01/world/asia/xi-jinping-taiwan-china.html>.
- Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bull, Hedley. 1977. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Cai, Kevin G. 2010. *The Politics of Economic Regionalism*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.

- Carr, Edward Hallet. 1978. *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: MacMillan Press Ltd.
- Charrier, Philip. 2001. »ASEAN's inheritance: the regionalization of Southeast Asia, 1941-1961.« *The Pacific Review* 14 (1): 313-338.
- Dent, Christopher M. 2017. *East Asian Integration: Towards An East Asian Economic Community*. Vol. 665, *Working Paper Series*. February: Asian Development Bank Institute (ADBI).
- Dent, Christopher M. 2016. *East Asian regionalism*. London: Routledge.
- Desker, Barry, Sarah Teo Li Shan in Dylan Loh Ming Hui. 2015. »The ASEAN Regional Forum and its continued relevance.« *New Zealand International Review* 40 (4): 17-20.
- Føllesdal, Andreas. 1998. »Survey Article: Subsidiarity.« *Journal of Political Philosophy* 6 (2): 190.
- Fukuyama, Francis. 1992. *The end of history and the last man*. New York: Free Press.
- Fuqua, Jacques L. 2011. *Korean Unification: Inevitable Challenges*. Vol. 1st ed. Washington, D.C.: Potomac Books.
- Gardini, Gian Luca. 2010. *The Origins of Mercosur: Democracy and Regionalization in South America*. New York: Palgrave.
- Hanes, William Travis in Frank Sanello. 2002. *The Opium Wars: The Addiction of One Empire and the Corruption of Another*. Naperville: Sourcebooks.
- Hemmer, Christopher in Peter Katzenstein. 2002. »Why Is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism.« *International Organization* 56 (3): 575.
- Hettne, Björn. 2005. »Beyond the 'New' Regionalism.« *New Political Economy* 10 (543-571).
- Hettne, Björn in Fredrik Söderbaum. 2000. »Theorising the rise of Regionness.« *New Political Economy* 5 (3): 457-473.
- IMF. 2019. »IMF DataMapper.« International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPSH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOORLD>.
- Jetly, Rajshree. 2003. »Conflict management strategies in ASEAN: perspectives for SAARC.« *Pacific Review* 16 (1): 53.
- Jones, David Martin. 2016a. »ASEAN's Imitation Economic Community: The Primacy of Domestic Political Economy.« *V ASEAN Economic Community: A Model for Asia-wide Regional Integration?*, urednika Bruno Jetin in Mia Mikic, 11-33. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Jones, Lee. 2016b. »Explaining the failure of the ASEAN economic community: the primacy of domestic political economy.« *Pacific Review* 29 (5): 647-670.

- Kiprop, Victor. 2018. »Which Countries Are Part of East Asia?« *World Atlas*. <https://www.worldatlas.com/articles/which-countries-are-part-of-east-asia.html>.
- Kovrig, Michael. 2018. »Trilateral North East Asia Summit Signals a Return to Cooperation.« International Crisis Group. <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/trilateral-north-east-asia-summit-signals-return-cooperation>.
- Lim, Timothy C. 2014. *Politics in East Asia: explaining change and continuity*. Boulder, Co.: Lynne Rienner.
- Liu, Xinru. 2010. *The Silk Road in world history, New Oxford world history*. New York: Oxford University Press.
- Livingstone, Grace. 2009. *America's Backyard : The United States and Latin America From the Monroe Doctrine to the War on Terror*. London: Zed.
- Mackinder, Halford J. 1904. »The Geographical Pivot of History.« *The Geographical Journal* 170 (4):298-321.
- Makinda, Samuel M. in F. Wafula Okumu. 2008. *The African Union: Challenges of globalization, security, and governance*. London: Routledge.
- McDougall, Derek. 2008. »The East Asian Experience of Regionalism.« V *Europe and Asia*, ur. Philomena Murray, 42-60. London: Palgrave Macmillan.
- Milne, Robert Stephen. 1963. »Malaysia, confrontation and MAPHILINDO.« *Parliamentary Affairs* 10 (4): 404-410.
- Mocker, Susanna Theresia. 2016. »Establishment of the ASEAN Economic Community: A Stepping Stone rather than a Milestone.« EU-Asia Centre.
- MOFA. 2019. »Diplomatic allies.« <https://www.mofa.gov.tw/en/AlliesIndex.aspx?n=DF6F8F246049F8D6&sms=A76B7230ADF29736>.
- Morgenthau, Hans. 1968. *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Narine, Shaun. 1998. »ASEAN and management of regional security.« *Pacific Affairs* 71 (2): 195-214.
- Narine, Shaun. 2002. *Explaining ASEAN: Regionalism in Southeast Asia*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Ngoma, Naison 2003. »SADC: Towards a security community?« *African Security Review* 12 (3).
- Page, Sheila in Sanoussi Bilal. 2001. Regional Integration in Western Africa. V *Report prepared for and financed by the Ministry of Foreign Affairs, the Netherlands*. London: Overseas Development Institute.
- Pempel, T. J. 2005. »Introduction: Emerging Webs of Regional Connectedness.« V *Remapping East Asia: The Construction of a Region*, ur. T. J. Pempel, 1-30. Ithaca: Cornell University Press.
- Pollard, Vincent K. 1970. »ASA and ASEAN, 1961-1967: Southeast Asian Regionalism.« *Asian Survey* (3): 244-255.

- Rock, Michael T. 2016. *Dictators, Democrats, and Development in Southeast Asia: Implications for the Rest*. Oxford: Oxford University Press.
- Ross, Robert S. in Mingjiang Li. 2016. »Xi Jinping and the Challenges to Chinese Security.« V *China in the era of Xi Jinping: domestic and foreign policy challenges*, urednika Jo Inge Bekkevold in Robert S. Ross, 233-265. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Rošker, Jana S., ur. 2016. *Krepost kot temelj dobrega sosledstva: konfucijanstvo v sodobni Vzhodni Aziji, Studia Humanitatis Asiatica*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Selat, Ahmad Mokhtar. 2013. »To Cage the Red Dragon: SEATO and the Defence of Southeast Asia 1955-1965 by Damien Fenton (review).« (1): 124-127.
- Shin, Bong-kil. 2014. »Trilateral Cooperation Secretariat (TCS) of China, Japan and the ROK.« In *Open Forum: The ASAN Forum*.
- Simon, Sheldon. 2008. »ASEAN and Multilateralism: The Long, Bumpy Road to Community.« *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International & Strategic Affairs* 30 (2): 264-292.
- Solingen, Etel. 2005. »East Asian Regional Institutions: Characteristics, Sources, Distinctiveness.« V *Remapping East Asia, The Construction of a Region*, ur. T. J. Pempel, 31-54. Ithaca: Cornell University Press.
- Spykman, Nicholas John. 2008. *America's strategy in world politics: the United States and the balance of power*: New Brunswick (NJ); London: Transaction.
- Strange, Susan. 1988. *States and Markets* London: Pinter Publishers.
- Sussman, Gerald. 1983. »Macapagal, the Sabah claim and MAPHILINDO: The politics of penetration.« *Journal of Contemporary Asia* 13 (2): 210-228.
- Šabič, Zlatko. 1999. *Voting in international organizations: mere formality or a matter of substance?* Ljubljana: Faculty of Social Sciences.
- Šabič, Zlatko in Petr Drulák, ur. 2012. *Regional and international relations of Central Europe*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Väyrynen, Raimo. 2003. »Regionalism: Old and New.« *International Studies Review* 5 (1): 25.
- Wallerstein, Immanuel. 2004. *World-systems analysis: an introduction*. Durham: Duke University Press.
- Wang, Gungwu. 2004. »History in Southeast Asia's Regional Future.« V *Southeast Asia: a historical encyclopedia, from Angkor Wat to East Timor*, ur. Keat Gin Ooi. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.
- Watkins, Derek. 2014. »Territorial Disputes in the Waters Near China.« *The New York Times*, 8. maj. <https://www.nytimes.com/interactive/2014/02/25/world/asia/claims-south-china-sea.html>.

- Weber, Katja. 2009. »ASEAN: A Prime Example of Regionalism in Southeast Asia.« Miami: Miami-Florida European Union Center of Excellence.
- Zhang, Hongzhi, Philip Wing Keung Chan in Jane Kenway. 2015. *Asia as method in education studies: A defiant research imagination*. London: Routledge.